

Я. В. Неділько,

доктор філософії в галузі права,
асистент кафедри кримінального процесу
та криміналістики

Навчально-наукового інституту права,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1483-3479>

email: yaroslavnedilko@knu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ГУМОРУ У ВСТАНОВЛЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНТАКТУ ПІД ЧАС ДОПИТУ

Анотація. Для ефективного проведення допиту як однієї з важливих слідчих (розшукових) дій, що дає змогу отримати необхідну інформацію про подію кримінального правопорушення чи перевірити вже наявну, слідчому, дізнавачу, прокурору необхідно встановити психологічний контакт із допитуваною особою. У контексті порушеної проблематики зааналізовано застосування гумору суб'єктами розслідування як окремого тактичного прийому для встановлення психологічного контакту з допитуваною особою. Використано у процесі дослідження різні методи наукового пізнання, а саме: аналітичний – для аналізу поняття допиту, психологічного контакту та гумору; логічний дав змогу розглянути застосування гумору до або під час проведення допиту; метод моделювання використано для формування рекомендацій щодо ефективного застосування гумору як окремого тактичного прийому до або під час допиту; за допомогою соціологічного наукові висновки підтверджено результатами анонімного опитування працівників правоохоронних органів. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні доцільності застосування гумору слідчим, дізнавачем, прокурором для встановлення психологічного контакту з допитуваною особою. Крім того, констатовано, що більшість (90 %) опитаних працівників правоохоронних органів вважає, що використання гумору до або під час допиту сприятиме налагодженню ефективної комунікації між суб'єктом, який проводить допит, і допитуваною особою, послабленню психологічного бар'єру допитуваної особи, що надалі дасть змогу отримати чітку та правдиву інформацію, а також установа психологічного контакту між суб'єктами допиту. Запропоновані рекомендації щодо ефективного використання гумору як окремого тактичного прийому для встановлення психологічного контакту з допитуваною особою залежно від її темпераменту можуть бути використані суб'єктами розслідування у своїй професійній діяльності.

Ключові слова: досудове розслідування; тактика допиту; тактичні прийоми; окремий тактичний прийом; комунікація; психологічний бар'єр; темперамент.

Вступ

Перед Україною в сучасних умовах воєнного стану постало завдання не тільки у відсічі військової агресії Російської Федерації, а і в ефективній протидії кримінальній протиправності. Завдяки постійному вдосконаленню засобів інформаційно-комп'ютерних технологій вдається розробляти нові способи підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень, зумовлюючи, як наслідок, проблеми швидкого та ефективного проведення розслідування, а також складності встановлення осіб, які вчинили протиправні діяння.

За статистичними даними Офісу Генерального прокурора (*Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia*, b.d.), 2022 р. обліковано 362 636 кримінальних правопорушень, у яких 132 418 особам вручено повідомлення про підозру, з обвинувальним актом до суду спрямовано 113 159 кри-

мінальних проваджень. Найбільшу їх кількість становлять кримінальні правопорушення проти власності – 113 137 проваджень, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – 62 128, проти життя та здоров'я особи – 43 199. Наступного, 2023 р., коли спостерігалось значне збільшення кримінальних правопорушень, обліковано 475 595 кримінальних правопорушень, у яких 189 292 особам вручено повідомлення про підозру, з обвинувальним актом до суду спрямовано 166 189 проваджень. Кримінальних правопорушень проти власності обліковано – 178 902, проти життя та здоров'я особи – 63 766, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – 62 667.

Збільшення кількості кримінально протиправних діянь зумовлює потребу удосконалення методики розслідування кримінальних правопорушень, зокрема проведення допиту на стадії

досудового розслідування. Ця слідча (розшукова) дія дає змогу не тільки отримати нову інформацію про вчинене кримінальне правопорушення, а й перевірити вже наявну.

Сьогодні вітчизняні науковці вивчають, зокрема, питання правової регламентації проведення допиту в умовах воєнного стану (Loskutov, 2022); розглядають допит як окрему слідчу (розшукову) дію, що проводять, розслідуючи різні кримінальні правопорушення, наприклад погрози або насильство щодо працівника правоохоронного органу (Kobets, 2022), умисні вбивства працівників правоохоронних органів, учинені у зв'язку з виконанням службових обов'язків (Chernov, 2023), кримінальні правопорушення, вчинені з використанням інформаційних комп'ютерних технологій (Serhieieva et al., 2023), тощо. Висвітлюють проблемні питання, що стосуються особливостей допиту неповнолітнього підозрюваного під час досудового розслідування (Tsyhanii, & Kuzmichova-Kyslenko, 2022; Humin, 2023) і неповнолітніх потерпілих у кримінальних правопорушеннях, що стосуються домашнього насильства (Botnarenko, 2022). Розглядають різні аспекти застосування тактичних прийомів під час допиту (Akhtyrskaya, 2022). В окресленому напрямі плідно працюють і зарубіжні колеги (e.g., Gordon, & Fleisher, 2019; Kaplan, & Cutler, 2021; Catlin et al., 2023; Tribbels, & Michels, 2024).

Проте наразі бракує уваги питанням застосування гумору до або під час допиту, що актуалізує подальший теоретичний аналіз зазначеної проблематики.

Матеріали та методи

Мета статті – проаналізувати застосування гумору суб'єктами розслідування (слідчим, дізнавачем, прокурором) як окремого тактичного прийому для встановлення психологічного контакту з допитуваною особою. Щоб досягти цієї мети, поставлено такі завдання: розглянути поняття та види гумору, сформулювати відповідні рекомендації щодо застосування гумору до або під час допиту.

Під час дослідження, послуговуючись аналітичним методом, заналізовано поняття «допит», «психологічний контакт», «гумор»; за допомогою логічного розглянуто застосування гумору до або під час проведення допиту; метод моделювання використано для формування рекомендацій щодо ефективного застосування гумору як окремого тактичного прийому до або під час допиту; соціологічний метод дав змогу підтвердити наукові висновки результатами анонімного опитування працівників правоохоронних органів.

Щоб дослідити застосування гумору у практичній діяльності та з'ясувати ставлення працівни-

ків правоохоронних органів до його використання, проведено анонімне опитування, розміщене на платформі Google-Forms (*Opytuvannia*, n.d.). Загалом у цьому анкетуванні взяли участь 60 працівників правоохоронних органів, серед яких: 32 працівники органів прокуратури; 9 – Національної поліції України; 8 – органів Служби безпеки України; 8 – Державного бюро розслідувань; 3 – Бюро економічної безпеки України. Більшість опитаних (47 осіб) має досвід роботи в правоохоронних органах понад п'ять років.

Результати та обговорення

У вітчизняній криміналістичній літературі пропонують різні визначення поняття допиту. Не ставлячи за головну мету досліджувати їх детально, зазначимо, що поділяємо думку В. Ю. Шепітька, який тлумачить допит як «процесуальну слідчу (розшукову) дію, що чітко передбачена кримінальними процесуальними положеннями й інформаційно-психологічним процесом спілкування осіб, а також спрямована на отримання інформації про факти, що мають значення для розслідування» (Shepitko et al., 2019, s. 328). Тобто ця дія має два складники: кримінальний процесуальний (її проведення чітко визначено КПК України) та криміналістичний – інформаційний і психологічний процес спілкування.

Інформаційний процес спілкування, слушно вважає В. О. Коновалова, проявляється в тому, що інформація, отримана від допитуваного, дає змогу слідчому, дізнавачу, прокурору оцінити та використати її в процесі розслідування кримінального правопорушення як доказ або орієнтир для проведення слідчих (розшукових) дій (Konovalova, 1999, s. 7).

А втім, психологічний процес спілкування полягає, наголошують учені (Konovalova, & Shepitko, 2008, s. 99–100), у встановленні психологічного контакту з допитуваною особою, що дає змогу отримати повну та правдиву інформацію від неї. Для цього потрібно створити сприятливу атмосферу, що позитивно позначатиметься на взаємодії та стосунках між учасниками допиту. Психологічний контакт завжди двосторонній. Його встановлення та підтримання залежать як від слідчого, дізнавача, прокурора, так і від допитуваного. Проте ініціатива має належати особам, які проводять допит.

Установлення психологічного контакту реалізується за допомогою тактичних прийомів, які суб'єкт розслідування може використати до або під час допиту.

Тактичний прийом, справедливо зауважує В. І. Галаган, являє собою, зокрема, рекомендацію про можливі альтернативні варіанти проведення процесуальних дій (місце та час проведення,

склад учасників, підготовку доказів і визначення черговості їх пред'явлення, засоби фіксування перебігу й одержаних результатів тощо) (Halahan, 2017, s. 73–74).

Варто зазначити, що для результативного застосування тактичних прийомів до або під час проведення допиту слідчому, дізнавачу, прокурору необхідно мати певні криміналістичні вміння та знання, зокрема й у сфері психології, що дасть змогу ефективно встановити психологічний контакт із допитуваною особою.

Ґрунтовно досліджуючи особливості встановлення психологічного контакту під час допиту, В. В. Баранчук виокремлює його етапи (вступний; розвитку контактної взаємодії; формування контактного зв'язку; підтримання та стабілізації контакту; зміцнення та фіксування контакту) і наводить широкий перелік тактичних прийомів, що можуть застосовуватися на кожному з них (Baranchuk, 2018, s. 12–13).

Водночас у криміналістичній науці потребують ґрунтовного дослідження питання, що стосуються використання гумору як окремого тактичного прийому, який може застосовувати слідчий, дізнавач, прокурор для встановлення психологічного контакту з допитуваною особою до або під час допиту.

Гумор є однією з форм людського спілкування. Його призначення – знімати напруження, стрес, нівелювати агресію. Він є передумовою виникнення позитивних емоцій: радості, веселості тощо (Savchenko, 2006). Гумор ефективно використовують у психотерапії, медицині, освіті, в інших сферах людської життєдіяльності (Vanderheiden, & Mayer (Eds.), 2021).

Так, у науковій літературі (e.g., Martin, 2007, p. 350; Uyên, & Duyên, 2024) зазначається, що гумор, який викладачі використовують під час навчальних занять, може допомогти зменшити напруження, стрес і тривогу студентів, покращити ставлення до викладача, послабити страх перед заняттям, а також стимулювати інтерес та увагу до викладеного матеріалу.

Психотерапевтичні практики, наголошують фахівці (Martin, 2007, p. 338), засвідчують ефективне використання гумору як засобу послаблення емоційних страждань. Застосування гумору як механізму послаблення гніву, страху, сорому, почуття провини, душевного болю, депресії, тривоги, ворожості допомагає керувати своїми емоціями.

Навіть із метою впливу на здоров'я людини застосовують (Tesliuk et al., 2020, s. 169) сміхотерапію, гуморотерапію, його сміху (хасья-йога), сміх у духовних практиках, лікарняну клоунаду, що засновані на ідеї покращання психофізичного стану людини із застосування гумору за допомогою різ-

них засобів, зокрема й перегляд комедії, іронічних театральних вистав тощо.

Рекомендують (Martin, 2007, p. 366–367) використовувати гумор і в бізнесі, наприклад під час важливих ділових перемовин. Це допомагає ефективніше домовлятися про ціну контракту, налагоджувати відповідний зв'язок між продавцем і покупцем.

Не виняток і юридичні науки. Зокрема, більшість кримінологічних досліджень, пов'язаних із гумором, стосуються працівників правоохоронних органів. Фахівці зазначають (Pogrebin, & Poole, 1988; Wood, & McGovern, 2021; Yakhlef, 2022), що працівники поліції використовують гумор для критики свого керівництва та висміювання людей, які негативно коментують роботу поліції. Трапляється, працівники поліції послуговуються гумором, щоб виправдати ситуації порушення законів. Застосовуючи гумор (Tuttle et al., 2022), можна мінімізувати наслідки негативного впливу на психіку від стресових ситуацій, яких зазнають працівники поліції, виконуючи службові обов'язки.

Використання гумору під час розмови може слугувати, слушно зауважують науковці (Sandberg, & Tutenges, 2019), методом налагодження психологічного взаємозв'язку між особами.

Такої думки дотримується переважна кількість практичних працівників правоохоронних органів України, що й засвідчило їх опитування. Так, 67 % респондентів зазначило, що за певних випадків, аби встановити психологічний контакт до або під час проведення допиту особи, доречно використовувати гумор (*Opytuvannia*, n.d.).

У науковій літературі (Leist, & Müller, 2013; Di Fabio, & Duradoni, 2020; Di Fabio et al., 2023) вирізняють чотири види гумору: афіліативний (affiliative humor), сміх над собою (self-enhancing humor), агресивний (aggressive humor), самопринизливий (self-defeating humor).

Афіліативний гумор, зазначає науковець (Shportun, 2016, s. 211), «виявляється в доброзичливій, приймальній манері, слугує засобом поліпшення міжособистісних стосунків». Ним послуговуються люди, схильні доброзичливо жартувати, розважати інших, а також послаблювати напруження в спілкуванні. Таке застосування гумору вирізняється терпимістю до інших, позбавлене ознак ворожості, допомагає самоствердитися тому, хто продукує гумор.

Сміх над собою розуміють (Zeigler-Hill et al., 2016) як спосіб, за допомогою якого можна впоратися зі стресовими подіями. Наприклад, людина, для якої характерний такий стиль гумору, може мати здатність знаходити позитивні моменти в неприємних ситуаціях, що може запобігти переповненню цієї людини негативними емоціями.

Метою агресивного гумору, який вважають (Shportun, 2016, s. 211) засобом самопіднесення через приниження інших, є домінування, маніпулювання, використання інших людей. Проявляється він у зневажливій або критикувальній манері, маніпулюванні, висміюванні людей, використанні принизливих або образливих висловлювань.

Самопринизливий гумор, що ґрунтується на актуалізації негативного образу себе, можна використовувати з різною метою. Людина, розповідаючи щось смішне про свої слабкості, помилки, невдачі тощо, прагне в такий спосіб викликати позитивне ставлення до себе інших (Shportun, 2016, s. 211).

Усвідомлюючи закономірності функціонування, а також особливості видів гумору, слідчий, дізнавач, прокурор набуває можливості використовувати його у відповідних ситуаціях. Для встановлення психологічного контакту до або під час допитів необхідно, убачається, застосовувати переважно саме афіліативний гумор. Утім, варто зазначити, для ефективного його використання потрібно знати темперамент допитуваного, що допоможе суб'єкту, який проводить допит, установити схильність особи до гумору.

Під темпераментом психологи розуміють «сукупність індивідуальних особливостей особистості, яка має своєю фізіологічною основою тип вищої нервової діяльності й характеризує динаміку психічної діяльності особистості; темперамент проявляється у силі почуттів, їхній глибині або поверховості, у швидкості їх перебігу, у стійкості або швидкій зміні» (Sharap, 2007, s. 522); «індивідуально-психологічну характеристику людини, що проявляється у силі, напруженості, швидкості та врівноваженості перебігу її психічних процесів» (Prykhodko, & Yurchenko, 2012, s. 185).

Загалом розрізняють виокремлені ще Гіппократом чотири основні типи темпераментів: сангвінік, флегматик, холерик і меланхолік.

Під час допиту варто зважати на те, що сангвініки легко пристосовуються до нових людей. Вони збуджено реагують на все, що привертає їхню увагу, наділені живою мімікою і виразними рухами. Здатні до швидкого зосередження та дисципліновані. А от флегматики – малоемоційні та високоактивні. Їх складно розвеселити або засмутити. Відрізняються терплячістю та витримкою. Холерики нестримні та нетерплячі, запальні. Мають високу наполегливість, любляють бути в центрі уваги. Надто образливі та чутливі меланхоліки. Їхня міміка і жести невиразні, голос тихий. Зазвичай невпевнені в собі, сором'язливі (Serhieienkova et al., 2012, s. 210–212). Проте чітко виражений один тип темпераменту спостерігається зрідка. Здебільшого проявляються всі чотири типи, хоча перевагу мають ознаки одного – головного.

З'ясування типу темпераменту значно полегшуватиме суб'єкту розслідування застосовувати гумор, що надалі легко та ефективно дасть змогу встановити психологічний контакт з особою.

Наприклад, особа з темпераментом сангвініка чи холерика часто сама полюбляє жартувати. І коли вона позитивно реагуватиме на жарт суб'єкта розслідування (жартуватиме, сміятиметься, продовжуватиме жарт тощо), то це становитиме ознаку налагодження психологічного контакту з нею.

Варто бути обачними, жартуючи з меланхоліками, позаяк у таких осіб специфічне почуття гумору. І спроби налагодити з ними психологічний контакт із застосуванням гумору можуть негативно вплинути на подальше проведення допиту. Необхідно чітко розуміти їхні схильності, смаки, інтереси тощо.

За результатами опитування, 75 % працівників правоохоронних органів зазначили, що вони мають знання у сфері психології щодо наявних темпераментів особи (Opytuvannia, n.d.).

Загалом для успішного застосування такого тактичного прийому, як гумор, запропонуємо певні рекомендації.

По-перше, слід заздалегідь обміркувати можливість застосування такого гумористичного прийому, а також передбачити, у яких саме випадках його зручніше застосувати. Убачається, не варто в першу зустріч із допитуваною особою відразу використовувати гумор, доречно зав'язати розмову та через певний час, переконавшись, що за допомогою гумору з нею можна встановити психологічний контакт, його застосувати.

По-друге, не потрібно надуживати гумором під час допиту. Це може викликати в допитуваної особи негативне ставлення до суб'єкта розслідування і не сприятиме налагодженню психологічного контакту.

По-третє, варто аналізувати, який гумор здебільшого подобається допитуваним. Це дасть змогу суб'єкту розслідування напрацювати певний комплекс жартів і використовувати їх у різних ситуаціях до або під час допиту.

По-четверте, слід також зважати на те, що під час допиту може бути присутній захисник, а це викликатиме певні складності для суб'єкта розслідування у встановленні психологічного контакту із допитуваною особою. У такому разі, налагоджуючи психологічний контакт із допитуваною особою, не варто залишати поза увагою встановлення психологічного контакту із захисником.

Слід зазначити, що трапляється, коли використання такого тактичного прийому недоречно, наприклад це може зумовлюватися видом вчиненого кримінального правопорушення (зґвалтування, домашнє насильство тощо).

Отже, застосування гумору має сприяти ефективному встановленню психологічного контакту між суб'єктом розслідування та допитуваною особою, що надалі дасть змогу повним обсягом отримати необхідну інформацію стосовно обставин вчинення кримінального правопорушення.

Такий висновок підтверджується опитуванням працівників правоохоронних органів (*Opytuvannia*, n.d.), серед яких більшість (90 %) вважає, що використання гумору до або під час допиту сприятиме налагодженню ефективної комунікації між суб'єктом, який проводить допит, і допитуваною особою; послабленню психологічного бар'єру допитуваної особи, завдяки чому можна отримати чітку та правдиву інформацію; установити психологічний контакт між суб'єктами допиту.

Висновки

Ґрунтуючись на науковому доробку вітчизняних і зарубіжних дослідників, практичному досвіді та результатах анонімного опитування працівників правоохоронних органів, доведено доцільність застосування гумору слідчим, дізнавачем, прокурором як окремого тактичного прийому під час установа психологічного контакту з допитуваною особою, а також сформульовано відповідні рекомендації щодо ефективного застосування гумору до або під час допиту.

Подяки

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

References

- [1] Akhtyrskaya, N. M. (2022). Rozroblennia novykh taktychnykh pryiomiv dopytu na potrebu chasu [Development of new tactical interrogation techniques needing time]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, (1), 265–268 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/66>
- [2] Baranchuk, V. V. (2018). *Systema taktychnykh pryiomiv ustanovlennia psykholohichnoho kontaktu pry dopyti [System of tactical methods of establishment of psychological contact during interrogation]* [Avtoreferat dysertatsii kandydata yurydychnykh nauk, Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho]. Kharkiv. 20 s. [in Ukrainian].
https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15394/1/Baranchuk_2018.pdf
- [3] Botnarenko, I. A. (2022). Interrogation tactics for underage victims of domestic violence. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 27(2), 54–66.
DOI: <https://doi.org/10.56215/0122272.54>
- [4] Catlin, M., Wilson, D. B., Redlich, A. D., Bettens, T., Meissner, C. A., Bhatt, S., & Brandon, S. (2023). PROTOCOL: Interview and interrogation methods and their effects on true and false confessions: An update and extension. *Campbell systematic reviews*, 19(1), e1314.
DOI: <https://doi.org/10.1002/cl2.1314>
- [5] Chernov, O. V. (2023). Taktyka, stratehiia ta osoblyvosti dopytu svidikiv na pochatkovomu etapi rozsliduvannia umysnykh vbyvstv pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv, vchynenykh u zviazku iz vykonanniam sluzhbovykh обов'язків [Tactics, strategy and features of questioning of witnesses at the initial stage of the investigation of intentional murders of law enforcement officers committed in connection with the performance of official duties]. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys*, (3), 221–227 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.3.35>
- [6] Di Fabio, A., & Duradoni, M. (2020). Humor Styles as New Resources in a Primary Preventive Perspective: Reducing Resistance to Change for Negotiation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(7), 2485.
DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17072485>
- [7] Di Fabio, A., Gori, A., & Svicher, A. (2023). Relationships between Humor Styles and the Big Five Personality Traits in Workers: A Network Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(2), 1008.
DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph20021008>
- [8] Gordon, N. J., & Fleisher, W. L. (2019). *Effective Interviewing and Interrogation Techniques*. (4th ed.). Academic Press.
DOI: <https://doi.org/10.1016/C2017-0-02310-8>
- [9] Halahan, V. I. (2017). Provedennia slidchykh (rozshukovykh) dii: protsesualni ta kryminalistychni aspekty. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka)*, 1(5), 73–79 [in Ukrainian].
<https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/issue/view/4/4>
- [10] Humin, O. M. (2024). Osoblyvosti dopytu nepovnolitnykh u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Features of interrogation of minors in the criminal process of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, (4), 597–600 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/141>
- [11] Kaplan, J., & Cutler, B. (2021). Co-occurrences among interrogation tactics in actual criminal investigations. *Psychology, Crime & Law*, 28(1), 1–19.
DOI: <https://doi.org/10.1080/1068316X.2021.1876051>
- [12] Kobets, S. V. (2022). Osoblyvosti dopytu svidka ta poterpiloho pid chas rozsliduvannia pohrozy abo nasylstva shchodo pratsivnyka pravookhoronnoho orhanu [Peculiarities of witness and victim interrogation during investigation

- of threats or violence against a law enforcement officer]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, (3), 232–237 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.42>
- [13] Konovalova, V. E. (1999). *Dopros: taktika i psikhologiiia*: uchebnoe posobie. Kharkov: Konsum. 157 s. [in Russian].
- [14] Konovalova, V. O., & Shepitko, V. Yu. (2008). *Yurydychna psikhologhiia* (2-he vydannia, pereroblene i dopovnene). Kharkiv: Pravo. 240 s. [in Ukrainian].
https://shron1.chtyvo.org.ua/Konovalova_Violetta/Yurydychna_psykhologhiia.pdf
- [15] Leist, A. K., & Müller, D. (2013). Humor Types Show Different Patterns of Self-Regulation, Self-Esteem, and Well-Being. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 14(2), 551–569.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s10902-012-9342-6>
- [16] Loskutov, T. O. (2022). Pravova rehlamentatsiia dopytu v umovakh voiennoho stanu [Legal regulations of interrogation in conditions of maritime]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia: Pravo*, (71), 315–320 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.53>
- [17] Martin, R. A. (2007). *The Psychology of Humor: An Integrative Approach*. Elsevier Academic Press. 446 p.
- [18] *Opytuvannia pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv*. (n.d.). google.com [in Ukrainian].
<https://forms.gle/gyy2qbRTpi3peTfg8>
- [19] Pogrebin, M. R., & Poole, E. D. (1988). Humor in the briefing room: A study of the Strategic Uses of Humor Among Police. *Journal of Contemporary Ethnography*, 17(2), 183–210.
DOI: <https://doi.org/10.1177/089124188017002003>
- [20] *Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty yikh dosudovoho rozsliduvannia*. (n.d.). Ofis Heneralnoho prokurora [in Ukrainian].
<https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
- [21] Prykhodko, Yu. O., & Yurchenko, V. I. (2012). *Psikhologichnyi slovnyk-dovidnyk*: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Karavela. 328 s.
- [22] Sandberg, S., & Tutenges, S. (2019). Laughter in Stories of Crime and Tragedy: The Importance of Humor for Marginalized Populations. *Social Problems*, 66(4), 564–579.
DOI: <https://doi.org/10.1093/socpro/spy019>
- [23] Savchenko, O. V. (2006). Humor. V *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy [in Ukrainian].
<https://esu.com.ua/article-24711>
- [24] Serhieienkova, O. P., Stoliarchuk, O. A., Kokhanova, O. P., & Pasieka, O. V. (2012). *Zahalna psikhologhiia*: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 296 s. [in Ukrainian].
<https://library.nusta.edu.ua/depository/%D0%9E%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%97%D0%90%D0%93%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF%203.pdf>
- [25] Serhieieva, D. B., Kuchynska, O. P., & Mirosnykov, I. Yu. (2023). Protsesualni ta taktychni osoblyvosti provedennia dopytu pidozriuvanoho pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, shcho vchyniautsia z vykorystanniam informatsiinykh kompiuternykh tekhnolohii. *Dictum Factum*, 1(13), 168–175 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2023-1-13-168-175>
- [26] Shapar, V. B. (2007). *Suchasnyi tlumachnyi psikhologichnyi slovnyk*. Kharkiv: Prapor. 640 s. [in Ukrainian].
https://library.udpu.edu.ua/library_files/427530.pdf
- [27] Shepitko, V. Yu., Zhuravel, V. A., Konovalova, V. O., Shevchuk, V. M., Shepitko, M. V., Avdieieva, H. K., Aliksieichuk, V. I., Bilous, V. V., Bululukov, O. Yu., Demidova, Ye. Ye., Domashenko, O. M., Zatenatskyi, D. V., Funikova, O. V., & Yaremchuk, V. O. (2019). *Kryminalistyka*: pidruchnyk: u 2 t. (T. 1). Kharkiv: Pravo. 456 s. [in Ukrainian].
https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/501/3_Kriminalistyka_pidruchnik_Tom_1_vnutri.pdf
- [28] Shportun, O. M. (2016). Styli ta formy humoru v kontynuumi «Norma-patolohiia». *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia: Psikhologichni nauky*, 6(2), 210–214.
<https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/513440>
- [29] Tesliuk, V. M., Tesliuk, V. V., & Cheberiaiko, A. V. (2020). Humor u psyhichnomu zhytti liudyny [Humor in mental psychic life]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 54(1), 167–172 [in Ukrainian].
DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-54-1-167-172>
- [30] Tribbels, S., & Michels, M. (2024). Validity and effectiveness of interrogation techniques: A meta-analytic review. *Military psychology: the official journal of the Division of Military Psychology, American Psychological Association*.
DOI: <https://doi.org/10.1080/08995605.2024.2324622>
- [31] Tsyhanii, S. O., & Kuzmichova-Kyslenko, Ye. V. (2022). Taktyka dopytu nepovnlitnoho pidozriuvanoho pid chas dosudovoho rozsliduvannia. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Seriiia ekonomichna. Seriiia yurydychna*, (32), 37–43 [in Ukrainian].
DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6430807>

- [32] Tuttle, B. M., Merten, M. J., Gardner, B., Bishop, A. J., & Croff, J. M. (2022). Emotional distress among police academy recruits: Humor and coping. *The Police Journal*, 95(3), 492–507.
DOI: <https://doi.org/10.1177/0032258X211018494>
- [33] Uyên, P. H. N., & Duyên, N. N. T. (2024). Triggering meaningful laughters in the classroom to foster learning: bridging teacher-student gaps. *TNU Journal of Science and Technology*, 229(04), 455–462.
DOI: <https://doi.org/10.34238/tnu-jst.9966>
- [34] Vanderheiden, E., & Mayer, C.-H. (Eds.). (2021). *The Palgrave Handbook of Humour Research*. Springer International Publishing.
DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-78280-1>
- [35] Wood, M. A., & McGovern, A. (2021). Memetic copaganda: Understanding the humorous turn in police image work. *Crime, Media, Culture*, 17(3), 305–326.
DOI: <https://doi.org/10.1177/1741659020953452>
- [36] Yakhlef, S. (2022). Humour, trust, and tacit knowledge of police and border officers in international police collaboration. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 18(2), 174–188.
DOI: <https://doi.org/10.1080/18335330.2022.2069474>
- [37] Zeigler-Hill, V., McCabe, G. A., & Vrabel, J. K. (2016). The Dark Side of Humor: DSM-5 Pathological Personality Traits and Humor Styles. *Europe's journal of psychology*, 12(3), 363–376.
DOI: <https://doi.org/10.5964/ejop.v12i3.1109>

Список використаних джерел

- [1] Ахтирська Н. М. Розроблення нових тактичних прийомів допиту на потребу часу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 265–268.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/66>
- [2] Баранчук В. В. Система тактичних прийомів установлення психологічного контакту при допиті : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 20 с.
URL: https://dspace.nlu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15394/1/Baranchuk_2018.pdf
- [3] Botnarenko I. A. Interrogation tactics for underage victims of domestic violence. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2022. No 27(2). P. 54–66.
DOI: <https://doi.org/10.56215/0122272.54>
- [4] Catlin M., Wilson D. B., Redlich A. D., Bettens T., Meissner C. A., Bhatt S., Brandon S. PROTOCOL: Interview and interrogation methods and their effects on true and false confessions: An update and extension. *Campbell systematic reviews*. 2023. No 19(1). Art. e1314.
DOI: <https://doi.org/10.1002/cl2.1314>
- [5] Чернов О. В. Тактика, стратегія та особливості допиту свідків на початковому етапі розслідування умисних вбивств працівників правоохоронних органів, вчинених у зв'язку із виконанням службових обов'язків. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 3. С. 221–227.
DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.3.35>
- [6] Di Fabio A., Duradoni M. Humor Styles as New Resources in a Primary Preventive Perspective: Reducing Resistance to Change for Negotiation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 2020. No 17(7). Art. 2485.
DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17072485>
- [7] Di Fabio A., Gori A., Svicher A. Relationships between Humor Styles and the Big Five Personality Traits in Workers: A Network Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023. No 20(2). Art. 1008.
DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph20021008>
- [8] Gordon N. J., Fleisher W. L. *Effective Interviewing and Interrogation Techniques*. 4th ed. Academic Press, 2019. 389 p.
DOI: <https://doi.org/10.1016/C2017-0-02310-8>
- [9] Галаган В. І. Проведення слідчих (розшукових) дій: процесуальні та криміналістичні аспекти. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. Вип. 1(5). С. 73–79.
URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/issue/view/4/4>
- [10] Гумін О. М. Особливості допиту неповнолітніх у кримінальному процесі України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 597–600.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/141>
- [11] Kaplan J., Cutler B. Co-occurrences among interrogation tactics in actual criminal investigations. *Psychology, Crime & Law*. 2021. No 28(1). P. 1–19.
DOI: <https://doi.org/10.1080/1068316X.2021.1876051>
- [12] Кобець С. В. Особливості допиту свідка та потерпілого під час розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3. С. 232–237.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.42>
- [13] Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология : учеб. пособие. Харьков : Консум, 1999. 157 с.
- [14] Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія : підручник : 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2008. 240 с.
URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Konovalova_Violetta/Yurydychna_psykholohiia.pdf

- [15] Leist A. K., Müller D. Humor Types Show Different Patterns of Self-Regulation, Self-Esteem, and Well-Being. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*. 2013. No 14(2). P. 551–569.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s10902-012-9342-6>
- [16] Лоскутов Т. О. Правова регламентація допиту в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. № 71. С. 315–320.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.53>
- [17] Martin R. A. *The Psychology of Humor: An Integrative Approach*. Elsevier Academic Press, 2007. 446 p.
- [18] Опитування працівників правоохоронних органів. *google.com*. [н.д.].
URL: https://docs.google.com/spreadsheets/d/12hkpggBk8Y-dhK9Jqehw2ffVdNmzS76SM1PzDMC_AxA/edit?gid=213594019#gid=213594019
- [19] Pogrebin M. R., Poole E. D. Humor in the briefing room: A study of the Strategic Uses of Humor Among Police. *Journal of Contemporary Ethnography*. 1988. No 17(2). P. 183–210.
DOI: <https://doi.org/10.1177/089124188017002003>
- [20] Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. [н.д.].
URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
- [21] Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник : навч. посіб. Київ : Каравела, 2012. 328 с.
- [22] Sandberg S., Tutenges S. Laughter in stories of crime and tragedy: The importance of humor for marginalized populations. *Social Problems*. 2019. No 66(4). P. 564–579.
DOI: <https://doi.org/10.1093/socpro/spy019>
- [23] Савченко О. В. Гумор. Енциклопедія сучасної України. Київ : Інститут енциклопед. дослідж. НАН України, 2006.
URL: <https://esu.com.ua/article-24711>
- [24] Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Загальна психологія : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 296 с.
URL: <https://library.nusta.edu.ua/depository/%D0%9E%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8/%D0%97%D0%90%D0%93%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%90%20%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%AF%203.pdf>
- [25] Сергеєва Д. Б., Кучинська О. П., Мірошников І. Ю. Процесуальні та тактичні особливості проведення допиту підозрюваного під час розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються з використанням інформаційних комп'ютерних технологій. *Dictum Factum*. 2023. № 1(13). С. 168–175.
DOI: <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2023-1-13-168-175>
- [26] Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/427530.pdf
- [27] Криміналістика : підручник : у 2 т. / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, В. О. Коновалова та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків : Право, 2019. Т. 1. 456 с.
URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/501/3_Kriminalistika_pidruchnik_Tom_1_vnutri.pdf
- [28] Шпортун О. М. Стили та форми гумору в континуумі «Норма – патологія». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 210–214.
URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/513440>
- [29] Теслюк В. М., Теслюк В. В., Чеберяко А. В. Гумор у психічному житті людини. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 1(54). С. 167–172.
DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-54-1-167-172>
- [30] Tribbels S., Michels M. Validity and effectiveness of interrogation techniques: A meta-analytic review. *Military psychology: the official journal of the Division of Military Psychology, American Psychological Association*. 2024.
DOI: <https://doi.org/10.1080/08995605.2024.2324622>
- [31] Циганій С. О., Кузьмічова-Кисленко Є. В. Тактика допиту неповнолітнього підозрюваного під час досудового розслідування. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Вип. 32. С. 37–43.
DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6430807>
- [32] Tuttle B. M., Merten M. J., Gardner B., Bishop A. J., Croff J. M. Emotional distress among police academy recruits: Humor and coping. *The Police Journal*. 2022. No 95(3). P. 492–507.
DOI: <https://doi.org/10.1177/0032258X211018494>
- [33] Uyên P. H. N., Duyễn N. N. T. Triggering meaningful laughters in the classroom to foster learning: bridging teacher-student gaps. *TNU Journal of Science and Technology*, 2024. No 229(04). P. 455–462.
DOI: <https://doi.org/10.34238/tnu-jst.9966>
- [34] *The Palgrave Handbook of Humour Research* / eds. : E. Vanderheiden, C.-H. Mayer. Springer International Publishing, 2021.
DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-78280-1>

- [35] Wood M. A., McGovern A. Memetic copaganda: Understanding the humorous turn in police image work. 2021. *Crime, Media, Culture*. No 17(3). P. 305–326.
DOI: <https://doi.org/10.1177/1741659020953452>
- [36] Yakhlef S. Humour, trust, and tacit knowledge of police and border officers in international police collaboration. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*. 2022. No 18(2). P. 174–188.
DOI: <https://doi.org/10.1080/18335330.2022.2069474>
- [37] Zeigler-Hill V., McCabe G. A., Vrabel J. K. The Dark Side of Humor: DSM-5 Pathological Personality Traits and Humor Styles. *Europe's journal of psychology*. 2016. No 2(3). P. 363–376.
DOI: <https://doi.org/10.5964/ejop.v12i3.1109>

Стаття надійшла до редакції 19.06.2024

Ya. Nedilko,

Ph. D. (Law),

*Assistant of the Department of Criminal Procedure
and Criminalistics Faculty of Law,*

Taras Shevchenko National University of Kyiv

60 Volodymyrska Str., Kyiv, 01033, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1483-3479>

email: yaroslavnedilko@knu.ua

USE OF HUMOR IN ESTABLISHING PSYCHOLOGICAL CONTACT DURING INTERROGATION

Abstract. In order to effectively conduct an interrogation as one of the important investigative (search) actions, which allows obtaining the necessary information about the event of a criminal offense or checking the existing one, the investigator, inquirer, prosecutor must establish psychological contact with the interrogated person. In the context of the problem raised, the use of humor by the subjects of the investigation as a separate tactical technique for establishing psychological contact with the interrogated person is described. Various methods of scientific knowledge were used in the research process, namely: analytical – to analyze the concept of interrogation, psychological contact and humor; logical allowed us to consider the use of humor before or during the interrogation; the modeling method was used to form recommendations for the effective use of humor as a separate tactical technique before or during the interrogation; with the help of sociological, scientific conclusions were confirmed by the results of an anonymous survey of law enforcement officers. The scientific novelty consists in justifying the expediency of using humor by an investigator, inquirer, or prosecutor to establish psychological contact with the interrogated person. In addition, it was stated that the majority (90 %) of the surveyed law enforcement officers believe that the use of humor before or during the interrogation will contribute to the establishment of effective communication between the subject conducting the interrogation and the interrogated person, weakening the psychological barrier of the interrogated person, which in the future will allow obtaining clear and truthful information, as well as establishing psychological contact between the subjects of the interrogation. The proposed recommendations for the effective use of humor as a separate tactical technique for establishing psychological contact with the interrogated person, depending on his temperament, can be used by the subjects of the investigation in their professional activities.

Keywords: pre-trial investigation; interrogation tactics; tactical techniques; separate tactical technique; communication; psychological barrier; temperament.